

جدول تعهدات افقی آزادسازی تجارت خدمات ایران

مسعود کمالی اردکانی* - محمد حسن زارع*

چکیده

مذاکرات الحاق به سازمان جهانی تجارت شامل مذاکرات آزادسازی بخش خدمات کشور متقاضی الحاق نیز می‌باشد. این مذاکرات با ارائه جدول تعهدات خدمات پیشنهادی کشور متقاضی آغاز می‌شود که مشتمل بر دو بخش تعهدات افقی و عمودی است. هدف این مقاله ارائه پیشنهاد اولیه در مورد بخش تعهدات افقی جدول تعهدات خدمات بر اساس وضعیت موجود قوانین حاکم بر بخش خدمات در ایران است. این مقاله نشان می‌دهد که حضور اشخاص حقیقی و حقوقی به منظور سرمایه‌گذاری و ارائه خدمات در ایران با محدودیت‌هایی مواجه است. همچنین در زمینه حضور اشخاص حقیقی، قوانین مناسبی وجود ندارد که لازم است تدوین گردد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

واژه‌های کلیدی:

سازمان جهانی تجارت، موافقتنامه عمومی تجارت خدمات الحاق ایران به سازمان جهانی تجارت آزادسازی بخش خدمات جدول تعهدات افقی.

طبقه‌بندی JEL : F13, F15

(۱) مقدمه

ایران از سال ۱۳۸۴ عضو ناظر سازمان جهانی تجارت بوده و در فرایند الحاق به این سازمان قرار گرفته است. طی کردن این فرایند مستلزم اصلاح قوانین و مقررات داخلی کشور، بررسی و تصویب رژیم تجاری ایران توسط اعضاء و انجام مذاکرات دوجانبه و چندجانبه آزادسازی بازار کالا و خدمات خواهد بود. در این میان مذاکرات آزادسازی بخش خدمات با ارائه جدول تعهدات خدمات پیشنهادی کشور متقاضی آغاز می‌شود که مشتمل بر دو بخش تعهدات افقی (سرتاسری) و عمودی (بخشی) است. منظور از تعهدات افقی تعهداتی است که بر کلیه بخش‌های خدماتی حاکم می‌باشد. ممنوعیت مالکیت زمین برای خارجی‌ان در کلیه بخش‌های خدماتی نمونه‌ای از تعهدات افقی هستند. تعهدات عمودی تعهداتی است که صرفاً حاکم بر یک بخش خدماتی خاص می‌باشد. تعهد یک عضو مبنی بر اجازه تأسیس شعب بانک‌های خارجی در قلمرو آن کشور (با شرایط خاص)، یک نوع تعهد عمودی می‌باشد.

هدف این مقاله تنظیم جدول تعهدات افقی آزادسازی تجارت خدمات ایران است. بدین منظور پس از تبیین اهمیت بخش خدمات در اقتصاد ایران و جهان، مهمترین الزامات حقوقی سازمان جهانی تجارت در زمینه تجارت خدمات که در قالب موافقتنامه عمومی تجارت خدمات آمده است بررسی گردیده و از آنجا که این مطالعه برای اولین بار در ایران صورت می‌گیرد لازم است پس از بررسی جدول تعهدات افقی سایر کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت، موضوعات مرتبط استخراج و قوانین داخلی مربوطه که به طور سراسری بر کلیه بخش‌های خدماتی حاکم است مشخص گردد. پس از آن با بررسی این قوانین، در مواردی که رفتاری تبعیض‌آمیز با عرضه‌کنندگان خارجی خدمات وجود دارد و یا محدودیت‌هایی بر آنها برای دسترسی به بازار خدمات ایران اعمال می‌گردد در قالب جدول تعهدات افقی پیشنهادی ارائه شود.

(۲) نقش خدمات در اقتصاد

اقتصاد از سه بخش اصلی کشاورزی، صنعت و خدمات تشکیل می‌شود. در این میان، بخش خدمات نقش مهمی در اقتصاد جهانی پیدا کرده است. ارزش دلاری صادرات کالایی جهان در سال ۲۰۰۷ با ۱۵ درصد افزایش به ۱۳/۶ تریلیون دلار رسید. ارزش دلاری صادرات خدمات بازرگانی هم با ۱۸ درصد افزایش به ۳/۳ تریلیون دلار رسید. رشد صادرات خدمات بازرگانی در سال ۲۰۰۷ به‌طور قابل ملاحظه‌ای بیش از سال قبل از آن و تا حدودی سریعتر از رشد تجارت کالایی بود. تجارت کالا در سال ۲۰۰۷ نسبت به سال

۲۰۰۶ رشد کمتری داشت. (جدول ۱)

جدول ۱- صادرات جهانی کالا و خدمات بازرگانی (۲۰۰۷-۲۰۰۰)

درصد تغییرات سالانه				ارزش (میلیارد دلار)	
۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	۲۰۰۰-۲۰۰۷	۲۰۰۷	
۱۵	۱۶	۱۴	۱۲	۱۳۵۷۰	کالا
۱۸	۱۲	۱۲	۱۲	۳۲۶۰	خدمات بازرگانی

مأخذ: گزارش آمار تجارت جهانی ۲۰۰۸ سازمان جهانی تجارت

اهمیت خدمات در اقتصاد ایران نیز چشمگیر است. در حال حاضر ۸/۵ میلیون نفر از جمعیت شاغل کشور در این بخش فعال هستند (حدود ۴۷ درصد) و سهم خدمات در تولید ناخالص داخلی کشور حدود ۵۰ درصد است. میزان صادرات خدمات ایران در سال ۱۳۸۵ با بیش از ۸ درصد رشد بالغ بر ۸/۳ میلیارد دلار بوده است. این رقم در سال ۱۳۸۰ حدود ۳/۴ میلیارد دلار بود.

تجارت خدمات در اقتصاد به دلیل تأثیرگذاری در فرایند تولید و توسعه اقتصادی و نیز افزایش اشتغال و ایجاد فرصت‌های جدید شغلی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. امروزه تولیدکنندگان و صادرکنندگان کالا بدون دسترسی به خدماتی چون بانکداری، بیمه، حسابداری، ارتباطات راه دور و نظام‌های حمل و نقل مدرن قادر نیستند به حیات اقتصادی خود ادامه دهند.

اهمیت خدمات و به ویژه خدمات بازرگانی و افزایش سهم آن در تجارت جهانی، کشورهای عضو گات را بر آن داشت که در دور اروگوئه علاوه بر بررسی جوانب مختلف تجارت کالا که از ابتدای شکل‌گیری گات در سال ۱۹۴۷ موضوع کار تمامی ادوار مذاکرات بود، جنبه‌های مختلف تجارت خدمات را نیز مورد توجه قرار داده و در نهایت موافقتنامه عمومی تجارت خدمات (گاتس)^۱ را تصویب کنند. این موافقتنامه در حال حاضر یکی از پایه‌های مهم حقوقی سازمان جهانی تجارت به شمار می‌رود.

۳) موافقتنامه عمومی تجارت خدمات (گاتس) سازمان جهانی تجارت و الزامات آن

موافقتنامه عمومی تجارت خدمات مشتمل بر ۲۹ ماده (با احتساب سه ماده مکرر، ۳۲ ماده) و ۸ ضمیمه می‌باشد و مانند موافقتنامه گات از دو بخش اصلی شامل متن موافقتنامه خدمات

1- General Agreement on Trade in Services (GATS)

به همراه ضمايم آن و جدول تعهدات بخش خدمات که جزء لاینفک موافقتنامه می‌باشد تشکیل شده است. در زیر تلاش می‌گردد تا به چارچوب اصلی قواعد موجود در موافقتنامه و مؤثرترین الزامات مندرج در آن اشاره گردد:

۱-۳) خصوصیات متفاوت کالا و خدمات (تولید و مصرف در یک جا)، شیوه‌های انجام معاملات بین‌المللی آن را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در حالی که تجارت بین‌المللی کالا، متضمن جابجایی فیزیکی کالا از یک کشور به کشور دیگر است، تنها بخش کوچکی از معاملات خدمات مستلزم عبور از مرز است و بدین شیوه صورت می‌گیرد. این موافقتنامه با تعریف تجارت خدمات، چهار شیوه عرضه خدمات را به شرح زیر مطرح می‌کند:

۱. عبور از مرز؛

۲. مصرف در خارج؛

۳. حضور تجاری و؛

۴. جابجایی اشخاص حقیقی.

قواعد حاکم بر تجارت بین‌المللی خدمات بر هر چهار شیوه عرضه حاکم است. در شیوه اول عرضه، خدمات مستقل از عرضه‌کننده یا مصرف‌کننده از مرز عبور می‌کند. مثال آن خدمات عرضه شده از طریق شبکه‌های مخابراتی یا پستی مانند مشاوره و تحقیقات بازار، درمان از راه دور و آموزش از راه دور است.

در شیوه دوم عرضه، مصرف‌کننده از مرز عبور می‌کند و در کشوری که خدمت در آن عرضه می‌شود حضور می‌یابد و از خدمات عرضه شده در آن سرزمین استفاده می‌کند. مثال آن خدمات رستوران و هتلداری برای اشخاص غیرمقیم، برنامه‌های آموزشی برای دانشجویان خارجی و خدمات درمانی برای اشخاص غیرمقیم است.

در شیوه سوم عرضه، عرضه‌کننده خدمات، یک وابسته مستقر در داخل است که معمولاً به صورت شعبه یا دفتر نمایندگی (عرضه‌کننده خارجی غیرمقیم) است. در این شیوه عرضه‌کننده خارجی می‌تواند کارکنان داخلی استخدام کند و همزمان تحت ضوابط مقررات داخلی فعالیت می‌کند. در این حالت با آن که خدمات توسط شرکت مقیم ارائه می‌شود، اما منشاء سرمایه‌گذاری، خارجی می‌باشد. مثال آن دفاتر محلی شرکت‌های خدماتی چندملیتی و دفاتر پروژه‌های تأسیسات زیربنایی و یا شعب بانک‌های خارجی در داخل کشور است. این شیوه عرضه یکی از مهمترین شیوه‌های عرضه خدمات محسوب می‌شود و بیش از ۶۰ درصد تجارت خدمات از طریق این شیوه انجام می‌شود.

در شیوه چهارم عرضه، عرضه‌کننده خدمات (شخص حقیقی) در یک کشور به صورت موقتی و غیرمقیم حضور می‌یابد. مثال آن عرضه‌کنندگان مستقل خدمات (به عنوان مثال

مشاوران، پزشکان و پیراپزشکان) یا کارکنان عرضه‌کننده خدمات هستند. ۲-۳) بخش خدمات در سازمان جهانی تجارت شامل ۱۲ بخش اصلی و ۱۵۵ زیر بخش فرعی می‌باشد. ۱۲ بخش عمده خدمات شامل موارد زیر می‌باشد:

۱. خدمات بازرگانی؛
۲. خدمات ساختمانی و خدمات مهندسی مرتبط با آن؛
۳. خدمات ارتباطات (پست، مخابرات و خدمات سمعی - بصری)؛
۴. خدمات توزیع؛
۱. خدمات آموزشی؛
۲. خدمات زیست محیطی؛
۳. خدمات مالی (شامل بانکداری، بورس و بیمه)؛
۴. خدمات بهداشتی و اجتماعی؛
۵. خدمات جهانگردی و گردشگری؛
۶. خدمات تفریحی، فرهنگی و ورزشی؛
۷. خدمات حمل و نقل و؛
۸. سایر خدمات.

۳-۳) خدماتی که در حوزه اعمال حاکمیت دولتهاست و به صورت تجاری عرضه نمی‌گردد مانند خدمات بهداشت عمومی که از حوزه الزامات این موافقتنامه مستثنی است. ۴-۳) از آنجا که تفکیک خدمات و عرضه‌کننده آن در بسیاری از موارد غیر ممکن است؛ لذا قواعد این موافقتنامه علاوه بر خدمات بر عرضه‌کنندگان خدمات نیز حاکم است. ۵-۳) طبق موافقتنامه خدمات، تعهدات اعضای سازمان در بخش خدمات را می‌توان به تعهدات عمومی^۱، خاص^۲ و مشروط^۳ به شرح زیر طبقه‌بندی نمود:

یکسری تعهدات کشورها در تجارت خدمات با عضویت در سازمان جهانی تجارت و پذیرش موافقتنامه گاتس به وجود می‌آید که تعهدات عمومی نام دارد و صرف‌نظر از تعهدات آزادسازی آنها و این که در یک بخش خدماتی تعهداتی بپذیرند یا خیر باید به آنها پایبند باشند مثل اصل دولت کامله الوداد^۴ و انتشار اقدامات دارای کاربرد عام و مؤثر بر اجرای موافقتنامه و همچنین انتشار موافقتنامه های بین المللی مؤثر بر تجارت خدمات (اصل شفافیت^۵).

- 1- General obligation
- 2- Specific commitments
- 3- Conditional commitment
- 4- Most Favored Nations (MFN)
- 5- Transparency

بخش دیگر تعهدات کشورها نیز در چارچوب جدول تعهدات آنها و به نام تعهدات خاص تعیین می‌شود که بعد از مذاکرات طولانی دو و چندجانبه تعیین خواهد شد و به میزان فراهم کردن دسترسی به بازار برای عرضه‌کنندگان خارجی خدمات بستگی دارد. تعهدات رفتار ملی از این دست است.

دسته سوم تعهدات، نه ماهیت تعهدات عمومی را دارد و نه آن که مثل تعهدات خاص دامنه آن در چارچوب جدول تعهدات تعیین می‌شود. این نوع تعهدات را تعهدات مشروط می‌گویند. در واقع، الزام اعضاء به اجرای تعهدات مشروط، منوط به پذیرش تعهدات خاص در بخش‌های مختلف خدماتی است؛ یعنی تنها در بخش‌هایی که اعضاء تعهدات خاصی را پذیرفته باشند ملزم به اجرای تعهدات مشروط هستند. در عین حال، دامنه این تعهدات و کم و کیف اجرای آن در جدول تعهدات تعیین نمی‌شود و قابل مذاکره نیست، بلکه در موافقتنامه گاتس تعیین شده است. تعهدات مشروط عبارتند از:

- اطلاع‌رسانی قوانین، مقررات یا رهنمودهای اداری مؤثر بر تجارت خدمات موضوع تعهدات خاص (شفافیت)؛
  - تنظیم و اجرای مقررات داخلی مؤثر بر تجارت خدمات موضوع تعهدات خاص به گونه‌ای معقول، بی‌طرفانه و منصفانه؛
  - الزامات صدور مجوز و مشخصات و استانداردهای فنی به گونه‌ای که تعهدات خاص اعضاء را بی‌اثر نسازد یا به آنها لطمه نزند؛
  - تضمین فعالیت عرضه‌کنندگان انحصاری خدمات به گونه‌ای مطابق با تعهدات خاص و رفتار دولت کامله‌الواداد؛
  - اجازه انتقالات و پرداخت‌های بین‌المللی مربوط به مبادلات جاری در یک بخش یا زیربخش یا فعالیت خدماتی که تعهدات خاصی را پذیرفته و حق اعمال محدودیت (جز در موارد خاص) را ندارند.
- در واقع، همه تعهدات فوق به نوعی مشروط به پذیرش تعهدات خاص در چارچوب جدول تعهدات خدمات هر عضو است، ولی دامنه این تعهدات برخلاف تعهدات خاص (بلکه مانند تعهدات عمومی) در متن موافقتنامه گاتس تعیین شده است، بنابراین، به آنها تعهدات مشروط گفته می‌شود.

۳-۶) در مجموع مهمترین قوانین حاکم بر این موافقتنامه به شرح زیر می‌باشند:

- اجازه عرضه خدمات توسط خارجیان (دسترسی به بازار خدمات در ایران)؛
- شفاف‌سازی قوانین و اطلاع‌رسانی با هدف تسهیل حضور خارجیان (رعایت شفافیت)؛
- پرهیز از تبعیض میان شرکای تجاری خارجی برای حضور در بازار ایران (رعایت رفتار

دولت کامله‌الوداد)؛

• پرهیز از رفتار تبعیض‌آمیز میان خدمات و عرضه‌کنندگان (اشخاص) خدمات داخلی و خارجی (رعایت رفتار ملی)، اما در صورت اعمال تبعیض، اولاً بایستی تبعیض‌های مورد نظر اعلام شوند و ثانیاً حفظ تبعیض‌های مذکور منوط به مذاکره می‌باشد.

۴) جدول تعهدات خدمات

جدول تعهدات موافقتنامه تجارت خدمات یک جدول استاندارد است که از ۴ ستون تشکیل شده و در بالای هر جدول چهار شیوه عرضه خدمات از ۱ تا ۴ شماره‌گذاری شده است. ستون اول مربوط به بخش‌ها و زیربخش‌های خدماتی است. بخش‌های اصلی خدمات به ترتیب شامل خدمات بازرگانی، ارتباطات، ساخت و مهندسی، توزیع، آموزش، محیط زیست، خدمات مالی، بهداشت، گردشگری و مسافرت، خدمات تفریحی و ورزشی، حمل و نقل و سایر خدمات می‌باشد. ستون دوم مربوط به محدودیت‌های دسترسی به بازار و ستون سوم مربوط به محدودیت‌های رفتار ملی است. در ستون چهارم نیز معمولاً هرگونه تعهدات اضافی دیگری که در حوزه دسترسی به بازار و رفتار ملی نمی‌گنجد قرار می‌گیرد که نمونه بارز آن در بخش خدمات مخابرات بحث سند مرجع و الزامات مربوط به حفاظت از رقابت در بازار آزادسازی شده خدمات کشور متقاضی الحاق است. همچنین تعهدات اضافی در خصوص آموزش و انتقال فناوری نیز مورد بحث می‌باشد.

جدول تعهدات خدمات هر کدام از کشورهای عضو سازمان، جزء جدایی‌ناپذیر موافقتنامه عمومی تجارت خدمات محسوب می‌شود. در واقع، تعهدات هر عضو در جدول تعهداتش منعکس شده است که به دو بخش تعهدات سرتاسری (افقی)^۱ و تعهدات بخشی (عمودی)^۲ تقسیم شده‌اند. منظور از تعهدات افقی تعهداتی است که بر کلیه بخش‌های خدماتی حاکم می‌باشد. ممنوعیت مالکیت زمین برای خارجی‌ان یا محدودیت مالکیت سهام در سرمایه‌گذاری خارجی در کلیه بخش‌های خدماتی نمونه‌ای از تعهدات افقی هستند. تعهدات عمودی تعهداتی است که صرفاً حاکم بر یک بخش خدماتی خاص می‌باشد. به‌عنوان مثال، تعهد یک عضو مبنی بر اجازه تأسیس شعب بانک‌های خارجی در قلمرو آن کشور (با شرایط خاص) یک نوع تعهد عمودی می‌باشد.

به‌طور کلی، در این جدول محدودیت‌های دسترسی به بازار و رفتار ملی که عضو مربوطه

1-horizontal commitments

2-vertical commitments

می‌تواند به شکل سرتاسری یا به تفکیک بخش‌ها و زیربخش‌های مختلف خدماتی خود حفظ کند، مشخص شده است. کشور عضو حق ندارد محدودیت‌هایی فراتر از آنچه در جدولش منعکس شده اعمال کند. کشورهای در حال الحاق ناگزیرند در مورد هر کدام از محدودیت‌های مذکور در جدول تعهدات پیشنهادی خود وارد مذاکره با اعضای گروه‌کاری شوند و با استدلال‌های محکم نیاز خود به حفظ یا اعمال محدودیت مذکور را توجیه نمایند. محدودیت‌های دسترسی به بازار عمدتاً شامل موارد زیر هستند:

۱. محدودیت بر تعداد تأسیس شعبه؛
  ۲. محدودیت بر نوع خدمات قابل عرضه در یک بخش خدماتی؛
  ۳. محدودیت بر ارزش مبادلات خدمات؛
  ۴. محدودیت بر میزان ورود سرمایه تأسیس شعبه؛
  ۵. محدودیت بر شکل حقوقی شرکت‌های خارجی عرضه‌کننده خدمات؛
  ۶. محدودیت بر استخدام کارکنان خارجی در عرضه خدمات.
- علاوه بر این، هر عضو محدودیت‌های خود در اعمال رفتار دولت کامله‌الوداد را در جدول جداگانه‌ای به نام جدول استثنائات رفتار دولت کامله‌الوداد مشخص می‌کند. این استثنائات عمدتاً مربوط به موافقتنامه‌های دوجانبه ترجیحی می‌شود که عضو مذکور با سایر کشورها منعقد کرده است و برای مدت محدودی که معمولاً بیش از ۱۰ سال نیست می‌توانند حفظ شوند. در اینجا نیز کشورهای در حال الحاق نیازمند مذاکره با اعضای گروه کاری برای حفظ یا اعمال استثنائات پیشنهادی خود هستند. در زیر نمونه‌ای از یک جدول تعهدات فرضی آمده است.

شکل ۱- نمونه جدول تعهدات خدمات

Modes of supply:

1) Cross border supply 2) Consumption abroad 3) Commercial presence 4) Presence of natural persons

Sector of subsector	Limitations on market access	Limitations on national treatment	Additional commitments
I. HORIZONTAL COMMITMENTS			
ALL SECTORS INCLUDED IN THIS SCHEDULE	1) 2) 3) 4)	1) 2) 3) 4)	

Modes of supply:

1) Cross border supply 2) Consumption abroad 3) Commercial presence 4) Presence of natural persons

Sector of subsector	Limitations on market access	Limitations on national treatment	Additional commitments
II. SECTOR-SPECIFIC COMMITMENTS			
SPECIFIC SECTORS	1) 2) 3) 4)	1) 2) 3) 4)	

۵) تنظیم بخش تعهدات افقی جدول تعهدات خدمات ایران

مذاکرات الحاق به سازمان جهانی تجارت شامل مذاکرات آزادسازی بخش خدمات کشور متقاضی الحاق نیز می باشد. این مذاکرات با ارائه جدول تعهدات خدمات پیشنهادی کشور متقاضی آغاز می شود. بنابراین، تنظیم این جدول در اولویت قرار دارد. همان گونه که گفته شد جدول تعهدات خدمات مشتمل بر دو بخش تعهدات افقی و عمودی است. هدف این مقاله ارائه پیشنهاد اولیه در مورد بخش تعهدات افقی جدول تعهدات خدمات بر اساس وضعیت موجود قوانین حاکم بر بخش خدمات در ایران است.

بر اساس مطالعات اولیه در خصوص جدول تعهدات افقی بخش خدمات کشورهای آمریکا، هند، چین، عربستان، مالزی، تایوان، لتونی (لاتوی)، کرواسی، اتحادیه اروپا و برزیل^۱ می توان نتیجه گرفت که عمده موضوعات مورد توجه در جدول تعهدات افقی، قوانین داخلی مرتبط و سازمان های مرتبط داخلی در این زمینه به شرح جدول (۲) می باشند:

۱- نمونه تعهدات افقی کشورهای تازه ملحق شده :

چین: محدودیت هایی بر شرکت های سرمایه گذار خارجی و نحوه استفاده از زمین توسط شرکت ها و اشخاص وجود دارد. ورود و اقامت موقت اشخاص حقیقی مجاز می باشد (برای اقامت اولیه سه سال و برای فروشندگان ۹۰ روز).

تایوان: ورود و اقامت موقت بازدیدکنندگان تجاری محدود به ۹۰ روز است. انتقالات بین شرکت ها (دوره سه ساله و قابل تجدید یکساله)، اشخاص حقیقی (حداکثر سه سال) و کارکنان شرکت های خارج از تایوان که حضور تجاری در تایوان ندارند (حداکثر ۹۰ روز) مجاز است. لتونی: تعهدی مبنی بر تملک زمین توسط خارجیان ندارد.

کرواسی: یارانه (از جمله یارانه تحقیق و توسعه) به شرکت هایی که در قلمرو کشور کرواسی تأسیس می شوند تعلق می گیرد. عربستان: سرمایه گذاری در عربستان نیازمند مجوز داخلی است. حضور تجاری در همه بخش های خدماتی (به غیر از خدمات بازرگانی) از طریق سرمایه گذاری مشترک با شرکت های داخلی امکان پذیر است. حضور تجاری در خدمات بازرگانی تنها از طریق تأسیس یک شرکت مستقل خارجی ممکن است. اشخاص حقیقی و حقوقی خارجی عرضه کننده خدمات از یارانه هایی که به اشخاص حقیقی و حقوقی داخلی پرداخت شود برخوردار می شوند. با این حال برخی یارانها در بعضی از بخش های خدمات فقط به افراد و شرکت های عربستانی پرداخت می شود.

جدول ۲- موضوعات تحت شمول جدول تعهدات افقی، قوانین داخلی مرتبط و سازمان‌های داخلی ذیربط

شیوه عرضه	نوع محدودیت	موضوعات تحت شمول جدول تعهدات افقی	قوانین داخلی مرتبط	سازمان‌های داخلی ذیربط
دسترسی به بازار	محدودیت	شرایط و محدودیت‌های سرمایه‌گذاری خارجی شامل:		
		نیازسنجی اقتصادی	قانون تشویق سرمایه‌گذاری	سازمان سرمایه‌گذاری، قوه قضاییه
		صدور مجوز سرمایه‌گذاری	قانون تشویق سرمایه‌گذاری	وزارت اقتصاد، سازمان سرمایه‌گذاری
		پرداختها و انتقالات	قانون تشویق سرمایه‌گذاری	سازمان سرمایه‌گذاری
		انتقال فناوری، دانش فنی و مدیریتی	قانون تشویق سرمایه‌گذاری	وزارت اقتصاد، سازمان سرمایه‌گذاری
		الزامات ثبت شرکت‌ها (نوع شرکت و تعداد شعب و.....)	قانون تجارت، قانون سرمایه‌گذاری	وزارت اقتصاد، سازمان سرمایه‌گذاری، اداره ثبت شرکت‌ها
		محدودیت مالکیت سهام	قانون سرمایه‌گذاری، قانون بورس	وزارت اقتصاد، سازمان سرمایه‌گذاری، سازمان بورس
شیوه سوم	محدودیت	شرایط و محدودیت‌های سرمایه‌گذاری خارجی شامل:		
		صدور مجوز سرمایه‌گذاری	قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی	وزارت اقتصاد، سازمان سرمایه‌گذاری
		شرایط تملک زمین	قانون تشویق سرمایه‌گذاری، قانون تملک اموال غیر منقول	وزارت اقتصاد، سازمان سرمایه‌گذاری
		یارانه‌ها	قانون بودجه	وزارت اقتصاد، سازمان حمایت
		مالیات‌ها	قانون مالیات	وزارت اقتصاد
		الزامات ثبت شرکت‌ها (نوع شرکت و تعداد شعب و.....)	قانون تجارت، قانون ثبت شرکت‌ها	وزارت اقتصاد، اداره ثبت شرکت‌ها
		محدودیت مالکیت سهام	قانون سرمایه‌گذاری، قانون بورس	وزارت اقتصاد، سازمان سرمایه‌گذاری، سازمان بورس
		الزام محتوای داخلی، الزام استفاده از نیروی داخلی	قانون تشویق سرمایه‌گذاری	سازمان سرمایه‌گذاری
		الزامات آموزش (آموزش نیروی انسانی داخلی)، الزام فروش داخلی		

		ورود و اقامت (حضور موقت) گروه‌های مختلف (بازدیدکنندگان تجاری، عرضه‌کنندگان خدمات در قالب قرارداد، عرضه‌کنندگان مستقل خدمات و جابجایی بین شرکت‌ها) شامل:		
وزارت کار، کشور	قانون کار	صدور مجوز نیروی کار	دسترسی به بازار	شیوه چهارم
وزارت کار، وزارت اقتصاد، سازمان سرمایه‌گذاری	قانون کار، قانون تشویق سرمایه‌گذاری	نیازسنجی اقتصادی بازار نیروی کار		
وزارت کار، سازمان سرمایه‌گذاری	قانون کار، قانون تشویق سرمایه‌گذاری	محدودیت بر جذب تعداد نیروی انسانی متخصص		
وزارت کشور، وزارت امور خارجه	قانون ورود و خروج اتباع خارجی، قوانین کنسولی	صدور ویزا و اجازه اقامت		
		ورود و اقامت (حضور موقت) گروه‌های مختلف (بازدیدکنندگان تجاری، عرضه‌کنندگان خدمات در قالب قرارداد، عرضه‌کنندگان مستقل خدمات و جابجایی بین شرکت‌ها) شامل:	رفتار ملی	
وزارت کار	قانون کار، قانون تشویق سرمایه‌گذاری	شرایط جذب نیروهای خارجی (تخصص بالا، سابقه کار...)		
وزارت کار، کشور	قانون کار	صدور مجوز نیروی کار		
وزارت کار، وزارت اقتصاد، سازمان سرمایه‌گذاری	قانون کار، قانون تشویق سرمایه‌گذاری	محدودیت بر جذب تعداد نیروی انسانی متخصص		
		الزامات آموزش (آموزش نیروی انسانی داخلی)		

- قوانینی که به منظور تنظیم جدول تعهدات افقی مورد مطالعه دقیق قرار گرفت عبارتند از:
۱. قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، مصوب ۱۳۸۱ و آیین‌نامه اجرایی آن؛
  ۲. قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی، مصوب ۷۶/۸/۲۸؛
  ۳. قانون تملک اموال غیر منقول اتباع خارجی، مصوب ۱۳۱۰/۳/۱۶؛
  ۴. آیین‌نامه اجرایی بند ج ماده ۱۵ قانون برنامه چهارم در مورد سرمایه‌گذاری اشخاص خارجی در بورس اوراق بهادار؛
  ۵. مقررات مرتبط با استملاک اتباع خارجی در ایران؛

۶. قوانین و مقررات مربوط به تابعیت در ج.ا.ایران؛
  ۷. قوانین مرتبط با اشتغال اتباع خارجی در ایران؛
  ۸. قوانین و مقررات ساماندهی اتباع خارجی؛
  ۹. قانون کار؛
  ۱۰. آئین‌نامه‌های اجرایی ماده ۱۲۹ قانون کار و دستورالعمل‌های مرتبط؛
  ۱۱. قانون تجارت، مصوب ۱۳۱۱؛
  ۱۲. قانون اساسی؛
  ۱۳. قانون مالیات‌های مستقیم؛
  ۱۴. قانون حداکثر استفاده از توان فنی و مهندسی، تولیدی، صنعتی و اجرایی کشور در اجرای پروژه‌ها و ایجاد تسهیلات به منظور صدور خدمات؛
  ۱۵. قانون پولی و بانکی کشور، مصوب ۱۳۵۱؛
  ۱۶. قانون چگونگی اداره مناطق آزاد تجاری - صنعتی، مصوب ۱۳۷۲.
- پس از مطالعه و بررسی قوانین فوق، قوانین بخشی از قوانین عمومی تفکیک شد و قوانینی که به نوعی حاکم بر کلیه بخش‌های خدماتی کشور بودند و در عین حال رفتارهای تبعیض آمیزی با عرضه‌کنندگان خارجی خدمات داشتند و یا دسترسی عرضه‌کنندگان خارجی خدمات به بازار خدمات ایران را محدود می‌نمودند، احصاء و در قالب جدول تعهدات افقی به شرح زیر تدوین گردید:

جدول ۳- جدول تعهدات افقی پیشنهادی

شیوه‌های عرضه خدمات:	(۱) شیوه عبور از مرز	(۲) شیوه مصرف در خارج	(۳) شیوه حضور تجاری	(۴) شیوه جایجایی اشخاص حقیقی
تعهدات افقی (قوانینی که به طور عام بر تجارت کلیه بخش‌های خدماتی حاکم است)				
بخش‌ها و زیربخش‌های خدماتی	محدودیت‌های دسترسی به بازار	رفتارهای تبعیض‌آمیز	تعهدات اضافی	
کلیه خدمات اصلی و زیربخش‌ها	<p>(۳) محدودیت‌های زیر وجود دارد:</p> <p>- به طور کلی میزان، محدوده و نحوه سرمایه‌گذاری خارجی برای تأسیس شرکت در هر بخش خدماتی بالاتر از ۴۹ درصد مالکیت سهام توسط طرف خارجی منوط به صدور مجوز هیات سرمایه‌گذاری خارجی است.^۱</p> <p>- سهم ارزش خدمات تولیدی حاصل از سرمایه‌گذاری خارجی نباید در هر بخش خدماتی از ۲۵ درصد و در هر رشته از ۳۵ درصد بیشتر باشد.^۲</p> <p>- تأسیس نمایندگی خارجی منوط به صدور مجوز سازمان مرتبط داخلی (حسب فعالیت) است.</p> <p>- تأسیس شعب خارجی (به غیر از ۶ مورد مذکور در قانون شامل: خدمات بعد از فروش، عملیات اجرایی قراردادها، بررسی و زمینه‌سازی برای سرمایه‌گذاری، همکاری با شرکت‌های فنی و مهندسی ایرانی برای کار در کشور ثالث، افزایش صادرات غیر نفتی و ارائه خدمات فنی و مهندسی و انتقال دانش فنی و فناوری)^۳ منوط به صدور مجوز است.</p> <p>(۴) محدودیت‌های زیر وجود دارد:</p> <p>محدودیت بر استخدام کارکنان خارجی برای عرضه خدمات شامل:</p> <p>اشتغال اتباع بیگانه در داخل کشور منوط به:^۴</p> <p>- دارا بودن تخصص کافی و آموزش نیروهای داخلی</p> <p>- صدور روایت و ورود با حق کار مشخص</p> <p>- صدور پروانه کار مطابق قوانین و آیین‌نامه‌های^۵ مربوطه و حداکثر به مدت یکسال^۶</p> <p>در مناطق آزاد تجاری^۷</p> <p>نسبت کارگران خارجی نباید از ده درصد (۱۰٪) کل شاغلان هر منطقه بیشتر باشد.</p> <p>- اتباع خارجی که در مناطق آزاد اشتغال دارند ملزم به آموزش کارگران ایرانی هستند</p> <p>- برای بازدیدکنندگان تجاری به شرط عدم اشتغال به کار محدودیتی وجود ندارد</p> <p>صدور روایت و صدور پروانه کار برای اشخاص مشروحه زیر لازم است:</p> <p>- حضور موقت (انتقالات بین شرکتی)</p> <p>- تعاریف:</p> <p>مدت حضور و تعداد مجاز برای حضور افراد خارجی زیر:</p> <ul style="list-style-type: none"> • مدیران اجرایی • مدیران • متخصصین - عرضه‌کنندگان خدماتی قراردادی - متخصصین حرفه‌ای مستقل - نصاب و نگهدارندگان - فروشندگان خدمات 	<p>(۳) محدودیت‌های زیر وجود دارد:</p> <p>- تملک زمین برای اشخاص حقیقی خارجی ممنوع است.^۸</p> <p>- در مناقصات بین‌المللی، مناقصه‌گران داخلی نسبت به مناقصه‌گران خارجی ترجیح دارند.^۹</p> <p>- شرایط ثبت شعب یا نمایندگی شرکت‌های خارجی در ایران شامل: قانونی بودن شرکت مزبور در کشور متبوع خود، مشروط به عمل متقابل و در زمینه‌هایی که دولت جمهوری اسلامی ایران در چهارچوب مقررات تعیین می‌کند، می‌باشد.^{۱۰}</p> <p>- سرمایه‌گذاری خارجی از طریق تأسیس شرکت در ایران در هر میزان سرمایه ملزم به ثبت شرکت ایرانی است.</p> <p>- امکان اعمال محدودیت بر صادرات خدمات حاصل از سرمایه‌گذاری خارجی.^{۱۱}</p> <p>- امکان اعمال محدودیت در دسترسی به ارز مورد نیاز برای خروج سرمایه و سود سرمایه‌گذاری‌های خارجی به ارزش حاصل از صادرات خدمات تولیدی سرمایه‌گذار خارجی یا صادرات کالاها و خدمات مجاز.^{۱۲}</p> <p>(۴) تعهدی وجود ندارد مگر در حد مشخص شده در ستون دسترسی به بازار:</p>		

- ۱- ثبت شرکت خارجی در بالاتر از ۴۹ درصد سرمایه، منوط به داشتن مجوز از هیأت سرمایه‌گذاری است. شرکت‌های خارجی در پایین‌تر از ۴۹ درصد سرمایه، بدون مجوز هیأت سرمایه‌گذاری در ایران به ثبت می‌رسند.
- ۲- بند «د» ماده ۲ قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، مصوب ۱۳۸۱.
- ۳- ماده ۱ آیین‌نامه اجرایی قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی، مصوب ۱۳۷۸/۱/۱۱.
- ۴- ماده ۱۲۰ و ۱۲۱ قانون کار.
- ۵- ماده ۱۲۱ قانون کار: مطابق این قانون صدور پروانه کار منوط به: عدم وجود داوطلب واجد شرایط ایرانی، تخصص کافی تبعه بیگانه و لزوم آموزش خارجی‌ان به متخصصین داخلی است.
- ۶- ماده ۱۲۴ قانون کار.
- ۷- مقررات اشتغال نیروی انسانی، بیمه و تأمین اجتماعی در مناطق آزاد تجاری-صنعتی جمهوری اسلامی ایران.
- ۸- قانون تملک اموال غیرمنقول اتباع خارجی، مصوب ۱۳۱۰/۳/۱۶ و همچنین تبصره بند «د» ماده ۲ قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، مصوب ۱۳۸۱.
- ۹- بند «د» ماده ۲۰ قانون برگزاری مناقصات.
- ۱۰- قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی، مصوب ۱۳۷۶/۸/۲۸.
- ۱۱- شق «الف» ماده ۴ آیین‌نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، مصوب ۱۳۸۱ و ماده ۲۶ آیین‌نامه.
- ۱۲- ماده ۲۳ و ۲۴ آیین‌نامه اجرایی قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی، مصوب ۱۳۸۱.

۶) تشریح جدول پیشنهادی تعهدات افقی تجارت خدمات ایران

جدول تعهدات خدمات کشورهای دربخش تعهدات افقی عمدتاً از چهار شیوه تجارت خدمات، صرفاً شیوه‌های سوم (حضور اشخاص حقوقی) و چهارم (حضور اشخاص حقیقی) را در برمی‌گیرد. چراکه نوع موضوعات و قوانینی که به‌طور سرتاسری بر کلیه بخش‌های خدماتی حاکم است در حیطه این دو شیوه عرضه قرار دارند. بنابراین، جدول پیشنهادی تعهدات افقی خدمات ایران نیز به موضوعات مرتبط با شیوه‌های سوم و چهارم عرضه می‌پردازد که در زیر تشریح می‌گردد:

۶-۱) سرمایه‌گذاری خارجی (حضور تجاری)

مطابق قوانین و مقررات داخلی، در حال حاضر سرمایه‌گذار خارجی عملاً از دو طریق امکان حضور تجاری در ایران دارد. در صورتی که تمایل به مشارکت در سرمایه‌گذاری با مالکیت سهام کمتر از ۴۹ درصد را داشته باشد از طریق تأسیس شرکت با مشارکت طرف ایرانی و ثبت شرکت مربوطه به عنوان یک شرکت ایرانی اقدام به ورود سرمایه و سرمایه‌گذاری می‌نماید. بدیهی است در این حالت به دلیل آن که یک شرکت ایرانی به ثبت رسیده است کلیه حقوق، تعهدات و مزایای یک شرکت ایرانی را خواهد داشت.

اما، سرمایه‌گذاری خارجی با مالکیت سهام بیش از ۴۹ درصد هم اکنون تنها از طریق قرار گرفتن تحت شمول قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی ایران و آیین‌نامه اجرایی آن (مصوب ۱۳۸۱) امکان‌پذیر است به طوری که در این حالت میزان، محدوده و

نحوه سرمایه‌گذاری خارجی براساس مجوز هیأت سرمایه‌گذاری خارجی است. مطابق این قانون، تملک زمین برای اشخاص حقیقی خارجی ممنوع است. همچنین نباید سهم ارزش خدمات تولیدی حاصل از سرمایه‌گذاری‌های خارجی در هر بخش خدماتی از ۲۵ درصد و در هر رشته از ۳۵ درصد بیشتر باشد. این درحالی است که قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی در برگیرنده هیچ الزامی در اخذ مجوز از هیأت سرمایه‌گذاری خارجی برای سرمایه‌گذاران نیست و لزوم اخذ مجوز از این هیأت در سرمایه‌گذاری‌های خارجی با مالکیت بیش از ۴۹ درصد به صورت رویه (عرف) درآمده است بدون آن که مبنای قانونی داشته باشد. طبق قانون مذکور تنها سرمایه‌گذارانی که قصد دارند از مزایا و حمایت‌های این قانون بهره‌مند شوند باید به اخذ مجوز از هیأت مذکور اقدام نمایند.

۲-۶) شرایط ثبت شعب، نمایندگی و شرکت‌های خارجی

تأسیس شعب و نمایندگی تحت شرکت مادر در ایران مجاز است. مطابق ماده یک قانون اجازه ثبت شعبه یا نمایندگی شرکت‌های خارجی، شرکت‌های خارجی که در کشور خود قانونی شناخته می‌شوند، مشروط به عمل متقابل از سوی کشور متبوع می‌توانند در زمینه‌هایی که دولت جمهوری اسلامی ایران تعیین می‌کند به ثبت شعبه یا نمایندگی اقدام کنند. تأسیس شعب و نمایندگی خارجی حسب فعالیت نظیر حمل و نقل، بیمه، بازرسی کالا، امور بانکی، بازاریابی و غیره، منوط به صدور مجوز سازمان مرتبط داخلی است. تأسیس شعب یا نمایندگی خارجی در زمینه فعالیت‌های خدمات بعد از فروش، عملیات اجرایی قراردادهای، بررسی و زمینه‌سازی برای سرمایه‌گذاری، همکاری با شرکت‌های فنی و مهندسی ایرانی برای کار در کشور ثالث، افزایش صادرات غیر نفتی و ارائه خدمات فنی و مهندسی و انتقال دانش فنی و فناوری، مطابق قانون نیاز به صدور مجوز نیست. سرمایه‌گذار خارجی از طریق تأسیس شرکت در ایران در هر میزان سرمایه (حتی ۱۰۰ درصد) منوط به ثبت شرکت ایرانی است. تأسیس شرکت خارجی با ۱۰۰ درصد سرمایه در مناطق آزاد تجاری ممکن است.

۳-۶) اشتغال نیروی کار خارجی

اشتغال اتباع بیگانه در داخل کشور در قالب پیمانکاران، متخصصین حرفه‌ای مستقل، نصاب و نگهدارندگان و فروشندگان منوط به صدور روادید، صدور پروانه کار، دارا بودن تخصص کافی و آموزش نیروهای داخلی است. مدت پروانه کار یکساله است. در مورد ورود بازدیدکنندگان تجاری، به شرط عدم اشتغال به کار محدودیتی وجود ندارد.

در مناطق آزاد تجاری نسبت کارگران خارجی نباید از ده درصد کل شاغلان هر منطقه بیشتر باشد. برای اتباع خارجی در این مناطق پروانه اشتغال صادر می‌گردد. اتباع خارجی که در مناطق آزاد اشتغال دارند ملزم به آموزش کارگران ایرانی هستند.

۷) پیشنهادات و توصیه‌هایی برای اقدامات آینده

۱- بررسی جدول تعهدات کشورهای عضو سازمان جهانی تجارت نشان می‌دهد که اشخاص حقیقی عرضه‌کننده خدمات عمدتاً به شش گروه به شرح زیر تقسیم می‌شوند:

۱. عرضه‌کنندگان خدماتی قراردادی^۱؛
۲. متخصصین حرفه‌ای مستقل^۲؛
۳. متصدیان نصب و نگهداری^۳؛
۴. فروشندگان خدمات^۴؛
۵. بازدیدکنندگان تجاری^۵؛
۶. انتقالات بین شرکتی شامل:^۶
  - ۶-۱) مدیران^۷؛
  - ۶-۲) مدیران اجرایی^۸؛
  - ۶-۳) متخصصین^۹.

در قوانین جمهوری اسلامی ایران هیچ تعریف حقوقی از اشخاص حقیقی مذکور، نحوه ورود و اقامت آنها در کشور وجود ندارد. این در حالی است که در کلیه جدول‌های تعهدات خدمات کشورهایایی که به عضویت سازمان جهانی تجارت در آمده‌اند تعریف‌های دقیقی از حوزه فعالیت و نحوه ورود و اقامت در کشور متقاضی ارائه شده است. براین اساس پیشنهاد می‌گردد قوانین مرتبط در این زمینه تدوین گردند. آنچه در ذیل آمده است پیشنهادی در این زمینه می‌باشد:

-
- 1-contractual service suppliers
  - 2-independent professionals
  - 3-installers and maintainers
  - 4-service sales persons
  - 5-business visitors
  - 6-intra-corporate transferees
  - 7-managers
  - 8-executives
  - 9-specialists

عرضه‌کنندگان خدماتی قراردادی: شامل اشخاص حقوقی هستند که هیچ حضور تجاری در ایران نداشته، اما قرارداد خدماتی با طرف ایرانی تنظیم کرده‌اند و برای اجرای قرارداد خواهان حضور کارکنان خود در ایران هستند. مدت ورود و اقامت این اشخاص حداکثر ۱۸۰ روز است که قابل تمدید می‌باشد.

متخصصین حرفه‌ای مستقل: شخص حقیقی است که به عنوان بخشی از یک قرارداد خدماتی با یک شخص حقوقی در ایران به منظور ارائه خدمات حرفه‌ای وارد می‌شود و شرایط علمی و صلاحیت‌های حرفه‌ای لازم را دارا بوده و سه سال سابقه کار در زمینه حرفه مورد نظر داشته باشد. ورود و اقامت این گروه از افراد ۱۸۰ روزه خواهد بود و قابل تمدید می‌باشد.

متخصصین نصب و نگهداری: متخصصین واجد صلاحیتی هستند که خدمات نصب و نگهداری ارائه می‌کنند. عرضه این خدمات در قالب یک قرارداد بین سازنده و مالک ماشین‌آلات و تجهیزات می‌باشد که هر دو شخص حقوقی هستند. ورود موقت این گروه از افراد حداکثر ۹۰ روزه خواهد بود که این زمان قابل تمدید است.

بازدیدکنندگان تجاری: یک شخص حقیقی که با هدف شرکت در مذاکرات تجاری، ایجاد تماس تجاری شامل مذاکره برای فروش خدمات و سایر فعالیت‌های مشابه وارد ایران شده و بدون دریافت درآمد از منابع داخلی ایران در این کشور اقامت داشته و خود به فروش مستقیم خدمات به عموم و یا عرضه خدمات مزبور نمی‌پردازد. روایید این اشخاص تنها تا ۹۰ روز از اقامت اولیه ۳۰ روزه ناظر در ایران اعتبار دارد که البته این مدت قابل تمدید است.

فروشنندگان خدمات: اشخاصی که در قلمرو کشور ایران اقامت نداشته و از منبع محلی در این کشور، دستمزدی دریافت نمی‌کنند و به فعالیت‌های مرتبط با معرفی عرضه‌کننده خدمات با هدف مذاکره جهت فروش خدمات آن عرضه‌کننده اشتغال دارند و چنین فروش‌هایی مستقیماً به عموم صورت نمی‌پذیرد و فروشنده خدمات، خود عرضه‌کننده آن خدمت نیست. ورود این اشخاص تنها تا ۹۰ روز مجاز بوده و تمدید این مهلت صرفاً یکبار در سال و دو ماه بعد از انقضای مدت ۹۰ روزه خواهد بود.

انتقالات درون شرکتی: اشخاص حقیقی که توسط یک عضو دیگر و حداقل برای مدت یکسال استخدام شده و درصدد ورود موقت به ایران جهت عرضه خدمات از طریق یک شعبه یا شرکت فرعی یا وابسته هستند و شامل مجریان، مدیران و کارشناسان می‌شوند مشروط بر آن که تعداد آنها از یک چهارم کل نیروی کار آن بخش خدماتی تجاوز نکند. ضمن آن که برخی پست‌ها نظیر حسابداری شرکت مختص تبعه ایرانی است. مدت اقامت

این اشخاص حداکثر تا پنج سال قابل تمدید است.

تعاریف:

مدیران: اشخاصی که پیش از این، بخش یا زیرمجموعه‌ای را نظارت کرده و بر کار دیگر ناظران و مستخدمین حرفه‌ای یا مدیریتی کنترل داشته و اختیار استخدام یا اخراج مستخدمین یا انجام دیگر اقدامات شخصی نظیر گسترش یا تحدید اختیارات را دارا بوده‌اند.

مجریان: یعنی اشخاصی که پیش از این، مدیریت سازمانی را برعهده داشته، اهداف و سیاست‌های آن سازمان را تعیین می‌کرده، آزادی گسترده‌ای در اتخاذ تصمیم داشته و تنها تحت نظارت کلی مدیران بالادستی یا هیأت مدیره و یا سهامداران آن سازمان قرار دارند.

کارشناسان: اشخاصی که در یک سازمان، صاحب دانش پیشرفته یا اطلاعات از خدمات پیشین سازمان، ابزارهای تحقیق، فنون یا مدیریت هستند.

۲- پیشنهادات ارائه شده در جدول تعهدات افقی فوق صرفاً بیانگر وضعیت موجود قوانین حاکم بر کلیه بخش‌های خدماتی کشور است که در مرحله پرسش و پاسخ گروه کاری الحاق ایران از رژیم تجاری بخش خدمات کشور نیز روشن خواهد شد. اما، برای ارائه جدول پیشنهادی آزادسازی خدمات ایران به طرف‌های تجاری در خلال مذاکرات الحاق به عنوان مبنایی برای آزادسازی بخش‌های خدماتی کشور این جدول کافی نیست و بایستی با نگاه برنامه‌های آینده کشور جدولی تنظیم گردد و کلیه موضوعاتی که در آینده سیاستگذاران کشور خواهان توجه بدانها هستند آورده شود. به عنوان نمونه می‌توان به موضوع اعطای یارانه به عرضه‌کنندگان و سرمایه‌گذاران خارجی خدمات در کشور اشاره کرد که در حال حاضر قوانین کشور نسبت به آن مسکوت بوده و ممکن است در آینده خواهان اعمال قانون خاص در این زمینه باشیم.

۳- از آنجا که قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی در برگیرنده هیچ الزامی در اخذ مجوز از هیأت سرمایه‌گذاری خارجی برای سرمایه‌گذاران نیست و لزوم اخذ مجوز از این هیأت در سرمایه‌گذاری‌های خارجی با مالکیت بیش از ۴۹ درصد بدون آن که مبنای قانونی داشته باشد صرفاً به صورت رویه (عرف) درآمده است، لذا چنانچه تدوam چنین رویه‌ای لازم به نظر می‌رسد به منظور شفافیت^۱ در قوانین سرمایه‌گذاری کشور پیشنهاد می‌گردد که قانونی در این زمینه برای حفظ محدودیت مزبور تصویب گردد؛ چرا که وجود این گونه رویه‌ها که در نقش قانون اعمال می‌گردند در فرایند الحاق به سازمان جهانی تجارت مورد ایراد خواهد بود.

۱- بر اساس ماده ۳ موافقتنامه خدمات سازمان جهانی تجارت هر گونه تصمیمات دارای کاربرد عام بر تجارت خدمات قبل از اعمال بایستی منتشر گردد.

کتابنامه**الف) فارسی:**

پایگاه اطلاع‌رسانی سازمان جهانی تجارت به آدرس WWW.WTO.ORG به شرح زیر:
 جدول تعهدات آزادسازی بخش خدمات کشور چین با شماره سند GATS/SC/135
 جدول تعهدات آزادسازی بخش خدمات کشور عربستان با شماره سند WT/ACC/SAU/61/
 Add.2

جدول تعهدات آزادسازی بخش خدمات کشور لتونی با شماره سند GATS/SC/126
 جدول تعهدات آزادسازی بخش خدمات کشور تایوان با شماره سند GATS/SC/136
 جدول تعهدات آزادسازی بخش خدمات کشور کرواسی با شماره سند GATS/SC/130
 زارع احمد آبادی، محمد حسن (۱۳۸۳) «قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری
 خارجی و الزامات (WTO)»، مجموعه مقالات همایش راهبرد توسعه اقتصادی جمهوری
 اسلامی ایران و عضویت در سازمان جهانی تجارت. چاپ اول، تهران: موسسه مطالعات و
 پژوهشهای بازرگانی.

کمالی اردکانی، مسعود و نصیری، میترا (دی ماه ۱۳۸۳) تجارت خدمات در سازمان جهانی
 تجارت. تهران: چاپ اول، شرکت چاپ و نشر بازرگانی.

گروه مترجمان (اسفند ۱۳۸۵) اسناد حقوقی سازمان جهانی تجارت: نتایج مذاکرات تجاری
 چندجانبه دوراروگونه. ویرایش و چاپ دوم، تهران: موسسه مطالعات و پژوهشهای بازرگانی،
 شرکت چاپ و نشر بازرگانی.

گروه نویسندگان (دی ماه ۱۳۸۵) سازمان جهانی تجارت: ساختار، قواعد و موافقتنامه‌ها.
 تهران: شرکت چاپ و نشر بازرگانی.

ب) لاتین:

http://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2008_e/its08_toc_e.htm.

ITC (2002) Business Guide to the General Agreement on Trade in Services, Revised Edition, ITC.

WTO (1999) an Introduction to the General Agreement on Trade in Services (GATS), WTO Secretariat.

WTO (2000) WTO Trade Policy Course, CH 19, Services, Training Manual, WTO.

WTO (2008) International Trade Statistics.